

Zoo zegt Martin Dibelius: Wij worden met deze geschiedenis gewezen op den samenhang van een groote religieus-geschiedelijke ideeën-ontwikkeling, waarvan de eerste stap gevormd wordt door de verhalen van de Goddelijke verwekking van Egyptische en andere heerschers, de laatste bij Philo de voorstelling dat God met de ziel slechts verkeer kan, nadat hij ze weer in den maagdelijken stand heeft geplaatst (De cherubim 48-51), bij Paulus de gedachte, dat Izak naar den Geest, niet naar het vleesch geboren is (Gal. 4:23, 29). Het wonder der openbaring wordt dus weergegeven, doordat een aan het Jodendom bekend mythisch motief in de geschiedenis wordt ingedragen (eindelet).¹⁴⁾

Bayneck merkt daarentegen op: Bij eenige uitwendige en oppervlakkige overeenkomst is er diep, wezenlijk verschil; de schamtelooze verheerlijking van den zinnelijken lust, die in de fabelleer aan de goden wordt toegeschreven, staat op onmeetbaren afstand van den eenvoud, de kiesheid en de heiligheid, die in de Evangelische verhalen te bewonderen valt.¹⁵⁾

Noch aan Joodsche, noch aan Heidensche bron kan de gedachte van de maagdelijke geboorte ontleend zijn. Wij vinden deze geschiedenis in de Schrift, omdat zij geschied is. Daarom heeft dit feit er aanspraak op, dat het geloofd wordt. Dit stuk mag niet facultatief worden verklaard.¹⁶⁾ Het is zoo waar, wat A. T. Robertson zegt, dat indien iemand de wezenlijke praëxistentie van Christus en de werkelijke incarnatie toestemt, hij de grootste en moeilijkste stap gedaan heeft tot de aanvaarding van de maagdelijke geboorte.¹⁷⁾

N.

K. M.

14) Art. R. G. G., 19, sp. 1605.

15) a.w. III, p. 310.

16) Zoals P. Althaus, Grundriss der Dogmatik II, 1932, dit doet.

17) World Pictures in the New Testament, Matthews, 1930, p. 65.

UIT DE SCHRIFT

De nog niet „gelukkige” Inconsequentie.

Te dien dage zullen zij in onmacht vallen, — de schoonste maagden, de strijdare knapen, — van dorst, — die zweren bij de schuld van Samaria, die zeggen: „Bij het leven van uw God, o Dan!” en: „Bij het leven van de beëvaart naar Berseba!” Ja, vallen zullen zij en niet weder opstaan. Amos 8:13, 14. (Vertaling prof. dr. C. van Gelderen).

Wanneer we menschen ontmoeten, die uitgaan van een verkeerde grondstelling of beschouwing, maar die dan soms een practijk erop nahouden, waarin meer dan wel minder, beter wordt gehandeld, dan feitelijk in de lijn der onjuiste beschouwing zou passen, dan zeggen we vaak: dat is een gelukkige inconsequentie.

Maar er zijn ook ongelukkige inconsequenties. Elke van haar voert mede tot den duivel.

In onzen tekst stuiten we op zoo'n nog volstrekt niet „gelukkige” inconsequentie der gelijkshakelaars uit Amos' dagen. Spreken we hier van „gelijkshakelaars”, dan herinneren we aan hetgeen we eenige weken geleden hier hebben geschreven, toen we voor het eerst den profeet Amos lieten spreken. We zagen toen, hoe in het tienstammenrijk, in tegenstelling met het rijk der twee stammen, de koning Jerobeam uit vermeend staats- en uit eigenbelang, de „religie” had ingeschakeld in het staatsleven. Ofschoon de wet des Heeren dit uitdrukkelijk verbood, wijl volgens die wet de priester zelfstandig tegenover den koning moest staan en geen willoos werktuig der staatsmachinerie mocht wezen, had Jerobeam het toch anders beschikt. Uit vrees, dat na de scheuring tusschen de tien en de twee stammen, zijn eigen onderdanen, thans van Jeruzalem afgescheiden, toch weer naar Jeruzalem als religieus centrum, als tempelstad, zouden heengetrokken worden, want o, die religie is zoo taal! —, had hij de aloude bedevaart naar Jeruzalem eenvoudig afgeschaft. Men kon zich zelf wel bedienen: het tienstammenrijk was autark, en zou zich heusch niet laten beheerschen door een volksminderheid. De minderheden moesten liever naar het groot-Israëlietische Rijk komen, dan omgekeerd. Daarom had Jerobeam in twee plaatsen, valende binnen zijn eigen rijksgedee, in Dan (ten Noorden) en in Bethel (ten Zuiden) religieuze centra ingericht, met den bekenden kalverdienst. Men kon dan daarheen bedevaarten organiseren, in volkschen zin. (1 Kon. 12:28-29). Tusschen beide plaatsen was dan weer eenig verschil. „De cultus (eredienst) van Bethel was veel meer nationaal dan lokaal. Bethel's tempel was het centraal-heiligdom van het tienstammenrijk. Tegenover het nationale, het centrale van Bethel had de cultus in Dan slechts provinciale betekenis.” (Van Gelderen). Te Bethel zetelde, om zoo te zeggen, de religieuze rijksleider, te Dan de religieuze gouwleider. Dan was meer een uithoek.

Jerobeam had daarmee ongetwijfeld een „goeden slag” geslagen: de totaliseering getuigde van staatsmanschap. Hij had ook zijn „jeugd” gevormd: een nationale jeugdactie, op nationale leest geschoeid, maar heusch niet met verwaarloozing der religieuze beseflen! Amos kent ze ook wel, die Jerobeam-jeugd. Het zijn sportieve jongelui, een krachtig ras, heroiek genoeg. „De schoonste maagden”, zuiver ras. „De strijdare knapen”, — dapper, verbeten, de tanden op mekaar (vs 3). En o zoo lang had men het nationale leven er mee kunnen bouwen en bezielen.

En toch —

Toch bleven ook in het tienstammenrijk oude tradities taal. Hoewel Jerobeam zijn menschen van het tweestammenrijk had willen verwijderd houden, bleek het toch, dat op den duur het heimwee naar de oude rijksgrenzen, van vóór de scheuring, velen af en toe te machtig werd. Oudtijds, vóór de rijksscheuring, had men de grenzen van het rijk aldus aangegeven: „van Dan tot Berseba”. Dat was in de dagen van den grooten Salomo zoo geweest. „Dan”, in de noordmark, „Berseba” in de zuidmark. O ja, als de grenzen van Dan tot Bethel loopen, is het goed leven, onder een goeden leider. Maar stel u toch eens even voor, dat de grenzen weer loopen van Dan tot Berseba? Berseba, de Saar, de Boekowina, de Oostmark, Vlaanderen, het wordt alles op zijn beurt terug verlangd: heim ins Reich, Groot-Duitsland, Groot-Israël!

Geen wonder, dat er menschen zijn, die „hoevel tot het tienstammenrijk behoorende”, toch wel graag naar Berseba op pelgrimage gaan. „Van de pelgrimstochten uit het tienstammenrijk naar Berseba weten we alleen door een paar uitspraken van Amos, 5:5, en 8:14. Een zonderlinge pelgrimstocht! Bethel, het koninklijke centraalheiligdom (Amos 7:13) voorbij. Vlak langs Jeruzalem — het schrikbeeld van den eersten Jerobeam (1 Kon. 12:26-27). Door heel de lengte van Juda heen, langs Bethlehem, Tekoa (de woonplaats van Amos) en Hebron, bereikten ze eindelijk Berseba, de plaats, waar Jahve in den grijzen voorludj verschenen was aan Izaak en Israël (Gen. 28:10-12; 46:1-4), aartsvaders, naar wie ze gaarne hunne heilighdommen noemden (Amos 7:9), (Van Gelderen).

Is 't niet prachtig? De traditie herleeft; ze hebben het er voor over, zich van den Judeeschen Corridor te bedienen! Een gelukkige inconsequentie! Een „deur der hope”?

* * *

Ja, zoo spreekt wie gauw tevreden is.

Maar Amos, al ziet hij de inconsequentie, is niet tevreden. Het is toch nog maar een ongelukkige inconsequentie. Amos komt zelfs uit den Judeeschen Corridor helemaal naar het tienstammenrijk toe, om tegen den afval te getuigen. Gij komt wel in de buurt van Jeruzalem, maar er niet in, — en in Berseba doet ge nog aan afgodischen cultus! De Messiaansche wegen, die over Jeruzalem loopen, en die door de wet, het Woord, afgeteekend zijn, die laat ge nog liggen. Uw voet betreedt den Judeeschen bodem, van Oud-Abrahams land. Maar uw hart bekeert zich niet tot Abrahams geloof. Dies zijt ge ook zijn ware kinderen niet; het zaad, het echte Messiaansche zaad van Abraham, wordt gevormd door de verbondsgelovigen. Zoo profeteert hij; dat ze Tekoa aandoen, heeft hem nog helemaal niet soepel gestemd.

Want al zijn ze „religieus”, ze moeten het Woord gehoorzamen, anders is hun religiositeit afval. Daarom kunnen ook de volksche leuzen en eedsformules, zelfs al zijn ze „ingesteld” op de Berseba-pelgrimages, en dus zoo'n beetje in Amos' lijn wat de waardeering van den ouden stamverwanten bodem betreft, Amos toch niet bekoren. Zoals wij tegenwoordig onze „volksche” spreekwoorden hebben, en onze „volksche” leuzen, en onze kern-spreuken, op spandoeken hoog boven de straat te lezen, zoo had men destijds zijn religieuze eeden. „Bij den God van Bethel!” „Bij de bedevaart naar Berseba!” Men zou vandaag er een postzegel van maken. Een gedenkzegel. Een fraai ontworpen propaganda stempel er bij! Maar o Dan, die „god” bij wiens leven ge zweert, is een afgod. Hij is de schuld van Samaria, d.w.z.: de groote zonde van het tienstammenrijk, waarvan Samaria de hoofdstad is. Heel dat stierbeeld van Bethel, ook dat van Dan, ook de onzuivere cultus van Berseba, is schuld. „De Schuld van Samaria”, — DAT zou Amos liever in het poststempel bij dien mooien fonkelnieuwe nationale postzegel als tekst opnemen, het schandaal van Samaria, zóó althans in Amos' profetische „onbarmhartige” qualificatie. En als ze een „hoe-zee”, een religieus-nationaal „hoe-zee” uitbrengen op „den bedevaart naar Berseba”, dan bedoelen ze wel er op te pochen, dat ze toch heel wat er voor over hadden („een buitenlandsche reis” voor religieuze volksverbondenheids manifestatie), maar Amos is niet tevredengesteld. Ook zoo'n lange tocht verzoent de zonde niet. Die wordt er alleen maar door verzwaaard, want men houdt onder alle Dan-, alle Bethel-, zelfs alle Berseba-bedrijven vast aan den eigenwilligen, onwetlijgen kalverdienst. „Ze zoeken

het overal, behalve bij den waarachtigen God van de historische openbaring”. En daarom zal de straf niet uitblijven; de blinkende Jerobeam-jeugd zal verrotten, in onmacht vallen, versmacht, zoodra de dag der bezoeking komt.

Elke revolutie brengt de lieden naar voren die laboreeren aan die z.g. „gelukkige inconsequenties”.

Ze hooren bij een organisatie, waarin feitelijk voor een christen geen plaats is. Maar ze doen nog dit, en ze doen nog aan dat. Ze hebben heusch nog niet alles afgeschud! Handelt zachtkens! Loopt niet te hard van stapel!

Maar de Kerk noemt al zulke inconsequenties ongelukkig, want ze brengen niet op de Messiaansche lijn. En ze sussen de conscientie. Ze laten de toeziende, de Jerobeams, die pas met nieuwe of herhaalde vrijheidsbeperkingen gaan ingrijpen, als het de spugaten uitloopt, paradeeren als toch ook nog wel verdraagzaam („ge wordt er in uw religie vrijgelaten”). En ze wischen tenslotte de grenzen tusschen Jeruzalem en Berseba, tusschen Jeruzalem en Bethel-Dan uit!

Niet naar Berseba terug om een dronk te wijden aan de edele traditie van 'tvoorgeslacht. Maar in Jeruzalem gebleven om te drinken uit de fonteynen des heils, en te weiden in de grazige weiden. „De weide nu is het Woord”.

K. S.

KERKELUK LEVEN

„OP DE GRENS VAN TWEE WERELDEN”. (III.) (Slot.)

In zijn brochure heeft dr. Colijn zijn volle aandacht gegeven aan de fouten, die „de democratie” aankleven. Kort maar puntig gaat de schrijver na, hoe het in onderscheiden landen met „de democratie” gegaan is. Op meer dan één plaats heeft z.i. het systeem gefaald; één ding valt daarbij op: „en dat is niet van merkwaardigheid onthloot”, „het democratische bestuursstelsel” heeft zich „onder den schok der tijden alleen maar goed gehandhaafd in die landen, waar het niet geschapen, doch gegroeid is: Engeland, Noorwegen, Zweden, Denemarken, Nederland, Zwitserland” (28/9).

Op zichzelf genomen, zou men dit resultaat van dr. Colijn's verkenningstocht kunnen accepteren, onder de min of meer toepasselijke opmerking, dat het dan des te meer pleit tegen elk in-haast-ontworpen, of van boven dan wel van buiten af opgelegd systeem van regeering en samenleving. Wie in deze dagen zijn werk ervan maakt, de fouten van het democratische systeem aan te wijzen, laat zijn opmerkingen dan nog al eens eindigen in een oproep, om toch vooral wat nieuws in te voeren, vooral nu, waar in den storm zoo veel is weggevaagd, en wederopbouw noodzakelijk is. Men vergeet daarbij, dat wederopbouw thans slechts dan dien naam verdient, als hij zich houdt aan de bepalingen van de bekende Haagsche Conventie, m.a.w. als hij in den overgangstijd-der-bezetting niets verandert aan het bestaande systeem. Alleen het systeem-van-handen-af is rechtvaardig, en verdient den naam van „weder-opbouw”; de „weder-opbouw” toch wordt opgetrokken op het oude fundament; wat dáárop niet wordt opgetrokken is geen „weder-opbouw”, doch „nieuw-bouw”. En elke nieuwbouw in een tijd van onzekerheid en overgang, van afwachting, van hopen-op-de-vredesconferentie, is een mechanische optrek, doorgedreven hetzij door een groepje revolutionairen, hetzij door een mischien wel grooter, maar daarom nog niet wijzer groep van contra-revolutionairen, zoals, men vergeve het mij, zooals afgezien van den te volgen weg, haars-ondanks, voor mijn besef de Nederland-sche Unie het is; het feit, dat ze contra-revolutionaire verlangens tegenover de revolutionaire stellen wil, legt een kloof tusschen haar en wat anti-revolutionair is.

Overigens treft het ons, dat dr. Colijn van elk politiek stelsel ontkent, dat het „op een ongestoord voortbestaan aanspraak kan doen gelden”. Ook de democratische staatsvormen, zegt hij, brengen bij de geboorte reeds de doodskleinen mee.

Vóór men nu hieruit zou willen afleiden, dat dan volgens dr. Colijn zeker de regeeringsvorm er niet zoo heel veel op aankomt, leze men wat hij eraan toevoegt, ter toelichting, en wat dr. Kuiper eens heeft opgemerkt over tweeërlei „democratie”.

Dr. Colijn ziet den val der democratie verklaard uit een „te veel”. „Meer dan 23 eeuwen geleden” getuigde „een vermaard schrijver der oudheid van de democratie”, „dat zij gevaar liep ten onder te gaan door te veel democratie” (25). „Te veel democratie” is dan ook volgens dr. Colijn „de ziektekiem geweest, die ook de moderne democratie bij haar geboorte heeft meegekregen en waardoor zij thans in stervensnood verkeert” (25).

In zijn vlugschrift, dat voor een breede massa bestemd is, zal dr. Colijn zich niet hebben willen begeven in een breede, en scherpe uiteenzetting van beginselen. Maar we mogen toch wel aannemen, dat hij, indien daartoe voor hem aanleiding zou hebben bestaan, zich allicht liever zóó zou hebben uitgedrukt,

dat de over e niet v cratie die t Ons P het w o.i. be mede w als w waarb voor h doodge niet. Ove te a „Deme waard van d dr. Ku voelde Gids” orde koms moer verklas invents vraag, het he van A Van 17 er een bestaat democr christel boren, geraakt orde er democr tioneer! paalde gelden, broeder dig. Ze De v welke veldwin Nederla diand, Dáárop pernicie recht d hoogte zorgen soorten, vuldig a met die wortelt, Nederla vestigen

De o 1871 is geheel brochur meene z het slag grens” over die het vree werping theologi laten w gemaakt delijk ge de aanw positie, links va we gelo niet zoo bl. 31 b diep in worde of wann vlijmsch hij ook lijk te , voor m Duitschl fische, d bekampe nomie e belijdeni alleen de en staten Die ach tusschen gebied”, onklaarh naire st moeratie ken op; als midd tot de democra formeel lutie zij overgege de russi russische

gen God
arom zal
erobeam-
versmach-

voren die
onsequen-

teitelijk
e ze doen
en leusch
ens! Loopt

sequenties
op de Mes-
sientie. Ze
pas met
igen gaan
paradee-
agzaam
(?). En ze
bruzalem
Bethel-Dan

te wijden
cht. Maar
de fon-
ge weiden

K. S.

VEN
EN". (III.)

le aandacht
"aankle-
na, hoe het
"tie" gegaan
het systeem
dat is niet
mocratische
schok der
die landen,
groeid is:
ken, Neder-

gultaat van
accepteeren,
kerking, dat
in-haast-
tten af op-
leving. Wie
fonten van
n, laat zijn
een oproep,
vooral nu,
1, en weder-
daarbij, dat
um verdient,
de bekende
overgangs-
t bestaande
af is recht-
er-opbouw";
ken op het
opgetrokken
"bouw. En
eid en over-
vredesconfe-
edreven het-
zij door een
niet wijzer
men vergeve
e volgen
Nederland-
ra-revolutio-
aire stellen
anti-revolu-

lijn van elk
ongestoord
n". Ook de
engen bij de
len, dat dan
orm er niet
at hij eraan
er eens heeft
le".

ie verklaard
van geleden"
heid van de
der te gaan
veel demo-
ziektekiem
tie bij haar
zij thans in

le massa be-
llen begeben
van beginse-
nen, dat hij,
hebben be-
a uitgedrukt,

dat de fout niet lag in een „te veel“ democratie tegenover een „te weinig“, doch, althans als men het woord niet verder ontleden wil, in een „verkeerde“ democratie tegenover een goede. Dr A. Kuyper heeft op die tweërlei democratie destijds gewezen (b.v. Ons Program met Bijlagen, 114-6). Afgedacht van het woord „democratie“, dat als technische term o.i. bedenkelijk is, en in die aanvechtbaarheid zelf mede een oorzaak van misstand en misvorming, ligt, als wij wel zien, eigenlijk in het vergeten van die waarheid der tweërlei democratie, de verklaring voor het feit, dat in het eene land de democratie doodgelopen, dan wel -geslagen is, en in het andere niet.

Over die tweërlei democratie kwam dr Kuyper te spreken in verband met een „Gids“-artikel over „Democratie en constitutionele monarchie“. Merkwaardig was daarbij, dat de schrijver in „De Gids“ van de democratie en dus ook van het streven van dr Kuyper veel waardeerd, terwijl Kuyper zelf voelde te moeten waarschuwen. De schrijver in „De Gids“ had geconstateerd, „dat Gods wereldorde nu reeds duidelijk wijst op de toekomstige volledige zegepraal der democratische beginselen. Kuyper daarentegen verklaarde „deze stelling slechts onder beneficie van inventaris te kunnen aanvaarden“. 't Is maar de vraag, welke democratie gebedeeld, zegt hij. Die van het hedendaagsche Frankrijk (men schreef 1871). Of van Amerika? Van Tocqueville? Of van Mirabeau? Van 1789? Of van onze kloekke vaders? „Want dat er een diepgaand verschil in wezen tusschen beiden bestaat, zal niemand ontkennen“. De Amerikaanse democratie is godsdienstig, werd uit verzet van het christelijk geweten tegen onderdrukking daarvan geboren, wilde het wettig gezag, dat het spoor bijster geraakt was, daarop terugbrengen, maakte plaats voor orde en wet, en grondde op Gods wet. De fransche democratie daarentegen is ongodsdienstig, revolutioneert tegen alle gezag en macht, vond wel in bepaalde misbruiken aanleiding om zich te doen gelden, maar werd toch door het „vrijheid, gelijkheid, broederschap“ zelf aan revolutionair misbruik schuldig. Ze verwierp de ordeningen van God.

De vraag, aldus Kuyper nog steeds, is dus: tot welke soort van democratie behoort de thans (1871) veldwinnende? Het antwoord is, dat wat in 1871 in Nederland onder democratischen naam werd aangevend, den verkeerden „franschen“ kant uitging. Daarop lofzangen te zingen, was dan ook wel zeer pernicious. „Wil men echter toch het betrekkelijk recht der democratie handhaven, en tot op zekere hoogte met hare eischen instemmen, men zal dan zorgen scherp te onderscheiden tusschen de beide soorten, die we trachten te onderscheiden, en zorgvuldig allen schijn van medeplichtigheid zelfs afwijzen met die democratie, welke niet in Gods wereldorde wortelt, maar daartegen strijdt, en die vooral op Nederlandschen bodem geen recht heeft zich te vestigen.“

De overweging van Kuyper's onderscheiding uit 1871 is bij ons dan ook oorzaak, dat we ons niet geheel kunnen vinden in den titel van dr Colijn's brochure. Als we dit opmerken, maken we geen gemeene zaak met de N.S.B.-propagandisten, die elkaar het slagwoord napraten, dat we niet meer „op de grens“ van twee werelden ons bevinden, doch reeds over die grens heengekomen zijn. De heeren hebben het vredetractaat, inclusief Nederlands radikale onderwerping, al in den zak, en ze hebben te weinig in theologische kringen verkeerd, dan dat ze zich zouden laten waarschuwen door het dezerzijds nog al eens gemaakte onderscheid tusschen „wenschen“ en „dadelijk gelooven“. Neen, wij hebben 't niet zoozeer tegen de aanwijzing van onze huidige positie als een grenspositie, als wel tegen de gedachte, dat we rechts en links van de grenslijn „twee werelden“ zouden zien; we gelooven trouwens, dat dr Colijn zelf zijn titel niet zoo streng wil zien opgevat; als deze toch op bl. 31 beweert, dat overal, waar de democratie niet diep in de volkshistorie geworteld was, zij haar wortel te danken had aan de Fransche revolutie, of wanneer hij op bl. 39 de moderne democratie vlijmscherp van de gezonde onderscheidt, dan blijkt hij ook zelf tusschen tweërlei democratie nadrukkelijk te onderscheiden. De twee „werelden“ scheiden voor mijn besef zich nog altijd niet daár af, waar Duitschland en Engeland, de een onder anti-plutocratische, de ander onder pro-democratische vlag elkaar bekampen, doch daár, waar de humanistische autonomie en vrijheidsleus zich te weer stelt tegen de belijdenis, dat Christus Jezus het recht heeft, niet alleen de kerkgeschiedenis, doch ook die van volkeren en staten te beheerschen als de Zaakwaarnemer Gods. Die scheidslijn loopt anders dan de demarcatielijn tusschen het deutsche en het engelsche „levensruimtegebed“. Het bewijs ligt, zelfs voor de blinden, in de onklarheid van de positie van Rusland. De revolutionaire stoottroepen van het oude slag nemen de „democratie“ als einddoel in hun leuzen en vlaggespreken op; de reformatorische zagen en zien haar slechts als middel om koren en kaf gelijkelijk te laten wassen tot de oogstdag komt. En nu moge het woord democratie bij revolutionairen van nieuwere formatie formeel in den ban gedaan zijn, de afgoden der revolutie zijn daarmee nog allerminst ter verbranding overgegeven. Dat blijkt b.v. uit het abstraheren van de russische „Doktrin“ uit het compact geheel der russische revolutiedaden. Alsmode uit de steeds

sterkere accentueering van het tweede lid in den naam „nationaal-socialist“. Benevens uit de poging, ook van deitsche zijde ondernomen, om de democratie als zoodanig te ontzien, een poging, welke de massa der engelsche democraten op wil zetten tegen haar leiders, die tot dat doel als plutocraten, en dus volks-vreemden, worden aangediend. En niet ten laatste blijkt het uit den theoretischen onderbouw van het „leidersbeginsel“; hoe stevig ook het net van machtsbepalingen moge worden toegetrokken over het volk, dat te gehoorzamen heeft, toch wordt althans theoretisch de massa des volks, zijn adel en zijn geschiedenis voorgesteld als de groote vóór-onder-stelling van den leider, zijn opkomst en gezag in den dictatorialen staat.

Vandaar dan ook, dat tusschen de „democratie“ en haar gewaande anti-thesen, de dictatuur, geen principiële eindstrijd kan gestreden worden. Geen zuivere afbakening van een definitief „ja“ tegenover een overeenkomstig „neen“ is hier ooit mogelijk. Dat blijkt reeds uit het ziekteproces der democratieën. Dr Colijn noemt als factoren van algemeen karakter in de decadentie „der“ democratie: „de afhankelijkheid der volksvertegenwoordigers van de kiezersgunst“. Zeker, wij allen kennen het verschijnsel, — maar achten het geen fout der democratie, doch van slechte democraten. Het is te algemeen, om speciaal een politiek systeem aan te kleven. Het systeem der democratie brengt deze fout niet mee. En — in staten met dictatorialen regeeringsvorm is er de afhankelijkheid van de „mindere goden“ ten opzichte van de elite der „upper ten“; en hier legt het systeem deze afhankelijkheid vast, en is ten deele er op gebouwd, er door bepaald.

Zóó staat het ook met die tweede schaduwzijde der democratie, die door dr Colijn wordt aangewezen: het „verlies van gevoel van verantwoordelijkheid voor gezonde financiën der publieke gemeenschappen“. Dat dit verlies hier en daar aanwezig is, — wie zal 't ontkennen? Maar als enkele nauw aaneengesloten lieden de elite vormen, die in den totalitair staat aan de touwtjes trekken, zal dan 't „verlies van gevoel van verantwoordelijkheid“ niet spoedig universeel worden? Een verlies, dat alsdan niet slechts op het punt van financiën, doch over heel de linie zich laat merken? Concentrische applausgolven zijn gevaarlijker dan diffuse.

En dan „de angst, om neen! te zeggen“ met zijn tegenhanger, „den angst voor een ja!“, dat men toch wel noodig acht, doch dat men inslikt om de gunst van den Koning-Klezer niet te verspelen! Dr Colijn ziet daarin een derde ziekteverschijnsel der democratie. En als hij daarmee een veelheid van democraten bedoelt, geven we hem weer gelijk. Alleen maar, — zouden na de capitulatie van ons leger geen „neen's“ en geen „ja's“ zijn ingeslikt? In de pers? In den vakbond? In de federatie? In de regeeringscolleges? Er loopen verhalen over mogelijke, heimelijk opgestelde afsluister-microfoons. Men kan met gefronst gelaat zulke geruchten van de beneficiën van het officiële nieuws scherp onderscheiden, en toch in hun opkomst het bewijs zien, dat het geloof in het einde of zelfs maar in de vermindering van het symptoom der ingeslikt „ja's“ en „neen's“ niet bijster algemeen is.

Met de „ontwikkeling“ van den „democratischen geest“ hebben de aangewezen fouten en zonden van democraten dan ook minder te maken dan met de ontloofing van den geest der zonde, die in allen woont.

En nu is hier het verschil tusschen den éenen regeeringsvorm en den anderen: in den éenen, den niet revolutionairen democratischen regeeringsvorm, gelijk hij bij ons was uitgewerkt, wordt de stem van wie God als den eenigen en transcendenten Wetgever willen eeren, aangehoord; en al zou het volume van die stem ook moeten dalen door numerieke achteruitgang van wie dien God belijden, toch zal de diepte, de vastheid, de warmte, en vooral de distinctieve klaarheid van die stem kunnen wassen en toenemen, als haar dragers maar geloof in God hebben. De hoogmoed van wie zweren bij den mensch zal daarnaast wel óók aan 't woord komen, doch dit kaf zal, zolang de democratie den regeeringsvorm bepaalt, nog niet tot de gewaande heeren van den akker der wereld zeggen, dat zij het koren hebben uit te rukken. Maar niet zoodra wordt in den autoritair dictatorialen regeeringsvorm de werkelijke en eenige Heer en Eigenaar van den akker der wereld verloochend, en niet zoodra worden Zijn goddelijke eertitels plechtig overgedragen op den mensch, het ras, den volksgeest, al of niet als draaggrond van den dictator gezien, — of de onderscheiding tusschen kaf en koren wordt geheel anders bepaald, en de wil van wie „kóren“ heetten bij den levenden, transcendenten God, wordt uitgekreten als de wil van 't „kaf“; hún stem wordt van de volkstem afgezonderd, daaruit bij selectie weggerukt, en de dienaren van het menschelijk-autonome gezag verkondigen straks, dat geen oogstdag voor hen lichten kan, tenzij wat zij als kaf zien uitgerukt is, eens en voor goed. Uit beide richtingen zullen zij dan áánkomen rukken, de „engelen“ van dezen kwaden eigenmachtigen oogst. Ze zullen komen zoowel uit de richting, waar de voormalige, maar dan revolutionair geboren en getogen „democratie“ eens opereerde, als van den kant der dictatorial geregeerde en geconcentreerde aanrichters van het enthousiaste oogstfeest der Nieuwe Menschheidsreligie.

*

(Zie vervolg op blz. 350.)

De schaduw der belofte.

Wat had David een best leven kunnen hebben als de belofte er niet was geweest! Deze herderszoon uit Bethlehem had een schoone, landelijke jeugd genoten, toen hij zijn schaapjes dreef door de velden van Efrata. Door God begiftigd met een ontvankelijk gemoed, ging zijn oog open voor de schoonheden der natuur waarvan hij zoo prachtig heeft gezongen in zijn psalmen. Als wij ons hem voorstellen, zittend onder het loover van een breedgetakten boom, nu het oog wakend op het grazend vee geslagen, dan droomerig starend in het purperen avondrood, straks een blij lied ontlokkend aan zijn harp... wel, wij zouden wel van ons bovenhuis af willen vliegen en het met den landelijken dichter van dezen David zeggen: Die zijn zalig lot, hoe klein, voor geen koningskroon zou geven! Als wij onze fantasie nog wat verder laten doorwerken, dan denken wij dien schoonen jongeman met het leedere hart een jonkvrouw aan zijn zijde, één der dochteren Betlehems. Het wordt zoo een idyllisch tafereel van huiselijk geluk zoodanig wij onszelf zouden toewenschen. Zoo zou het lot van David geweest kunnen zijn als de belofte er niet was geweest!

Eens is Samuel, de knecht Gods, in zijn stadje gekomen. David was niet thuis. Wel was er feest in zijn dorp en in het ouderlijk huis, maar David, als de jongste, moest bij het vee blijven. Voor hem was het geen Zondag! zouden wij zeggen. Hebt gij niet meer zonen, Isai? vraagt de profeet. O ja, nog één, maar die is bij de schapen... Man Gods! zouden wij willen uitroepen, laat David bij de schapen blijven! Laat hem dat rustige, kalme, genoegelijke leven van den vergeten burger! Bovendien, waar kan men vromer zijn dan in het eenzame veld, ver van de verleiding der wereld, in het afhankelijk beroep van den landman? Ach, Samuel, laat David psalmen spelen onder den breedgetakten boom als een van die stillen in den lande, die onopgemerkt langs levens wegen gaan! Maar Gods gedachten zijn hooger dan onze gedachten. De belofte komt in Davids leven en met de belofte de roeping. David heeft die gewisse belofte Gods geloofd en is aan de roeping, die daarin tot hem kwam, gehoorzaam geweest. In hem was iets van de geloofsovergave van zijn grootmoeder Ruth, die haar land en haars vaders huis verliet om onder de vleugelen van Israëls Gods toevlucht te nemen.

Sedert is de onrust in Davids leven gekomen, de strijd en het gevaar. Na een poos van eer en snelle bevordering komt de haat en de vervolging over hem. Want door God geroepen te zijn beteekent nog niet dat de menschen ons roepen, zelfs niet dat het volk Gods ons roept. Al Gods dienstknechten, al zijn lieve kinderen, hebben wel kennis aan die harde werkelijkheid. Die David, die boerenzoon, met zijn groote eerezucht en zijn toemeloze inbeelding, honen de menschen! Zoo zien wij dan den zoon van Isai wegschillen in de naargeestige spelonk, zoekend het veege lijf te redden voor de moordzucht van Saul. Voor een ontvankelijk gemoed als dat van David is dit verblijf, met insecten en vleermuizen tot gezelschap, met het naargeestig huilen der jakhalzen als nachtmuziek, een onzegbare kwelling geweest. Bovenal is het een zware beproeving geweest voor zijn geloof. Hij had zich vereenigd met de belofte des Heeren, die hem den weg tot de eigen-gedroomde toekomst afsneed en hem perspectieven opende, die hij nimmer had begreep. Waar is nu de vervulling? Nu is een grot zijn woning inplaats van een paleis, hangen ijskegels in grillige vormen boven zijn hoofd inplaats van het kristal der vorstelijke verblijven, nu is de voorganger van Israël een eenzame geworden die het moet klagen: Niemand kent mij, niemand zorgt voor mijn ziel. (Ps. 142:5). David doet de ervaring op, die al Gods kinderen bij tijden moeten doormaken, dat het schijnt dat Gods beloften niet uitkomen. Dan spotten de menschen: Nu zie je hoever jullie met je Bijbel komt!

David heeft zich niet aangepast, gelukkig niet! Hij is niet zoover gekomen dat hij zeide: O, die lieve spelonk! Wat kan je in de eenzaamheid vroom wezen! Neen, hij heeft zich aan de belofte en daarin aan den God der Belofte vastgeklemd. De vijand der ziel heeft hem ongetwijfeld fel bestreden, want de booze zoekt ons altijd van de belofte los te maken. Hij zal wel gelogen hebben; David, je hebt je wat ingebeeld, was maar boer gebleven, dan was je nu beter af! Maar David heeft de dierbare belofte aangegrepen en zijn ziel uitgestort voor den Heere. Lees maar eens psalm 142 met dat opschrift: een gebed van David, als hij in de spelonk was. Het is zijn geschrei: Voer mij uit mijn gevangenis! Dat gebed is verhoord — langs nog vele moeilijke paden is zijn weg gegaan van de spelonk tot den troon. Want de God van David heeft het betuigd en aan

al Zijn kinderen verzekerd: in Mijn getrouweheid zal Ik niet feilen, hetgeen uit Mijn lippen ging zal Ik niet veranderen.

Volk van God, laat de belofte niet los! Zie nimmer van uw roeping af! Bidt dat Davids groote Zoon, die is nedergedaald in de spelonken van den eeuwigen dood, maar nu ten troon zit als uw eeuwige Koning, ook uw spelonk make tot een bidvertrek. Het blijft waar: Welker de wereld niet waardig was hebben in woestijnen gedoopt en op bergen en in spelonken en in de hollen der aarde. (Hebr. 11:38). Maar zij hebben in het geloof volhard want God volhardde in hen. Zij het ook uw bede:

Voer mij uit mijn gevangenis,
Tot roem Uws Naams die heerlijk is;
Dat mij 't rechtvaardig volk omring',
En vroolijk van Uw weldaan zing'.

N. B.

Daarom gelooven wij, dat 't aanwijzen van de feiten van democraten in dezen tijd slechts dan nuttig werken kan, indien tusschen democraten en democratie scherp onderscheiden wordt, en het systeem, dat deze fouten systematisch, en noodgedwongen begunstigt, resp. gebruikt, wordt veroordeeld tegelijkertijd. De zwakte van den een worde niet breed uitgemeten, als de ander aan bod wil komen, de ander, die van die zwakte zijn zonde maakt, mitagaders een deel der vaste apparatuur van het systeem van zijne keuze.

In hoeverre het goed is, reeds nu te redeneren over onze toekomst onder vooropstelling van den verwachten afloop van den oorlog, behoeven wij niet meer te bespreken, na hetgeen wij dienaangaande hebben opgemerkt. Hoofdzak blijft voor ons, dat dr H. Colijn in een moeilijk tijdsgericht ons volk is voorgedaan in het belijden van den wil tot een onafhankelijk volksbestaan onder ons Oranjerijk. Toen dat volk nog vrij kon spreken, heeft het getoond, zijn nuchterheid te willen demonstreeren in het afwijzen van de experimenten der lieden, die slechts buiten onze grenzen genezend kruid en brood gewassen achtten. Diezelfde lieden zijn zóóver van de nuchterheid verwijderd, dat ze een regeering, die voor jaren voorraden opgeslagen heeft, aansprakelijk durven stellen voor een eventueel hongersnood in Nederland. Dat nu in een periode van verwarring de grijze staatsman-nederlander, die het woord hier nam, gezegd heeft, wat ons volk begeert, en bij ruime erkenning van de daadkracht van het wapen van den vijand, op de voorname punten geen concessies heeft gedaan, dat zullen ook buiten den engeren kring zijner geestverwanten zeer velen in dank hem afnemen.

Waren we op goede gronden niet bang geworden voor het spreken van een onzichtbare en een zichtbare kerk, we zouden haast naar analogie daarvan willen zeggen: het bekende driemanschap heeft een zichtbare Nederlandsche Unie, dr Colijn de onzichtbare. Zij is meer unie (in den geest), en meer nederlandsch (in haar desiderata) dan de creatie van het triumviraat. En zij blijft, net als de kerk, liever een tijdlang, als dit haar wordt opgelegd, onder vreemden dwang, als 't ware onzichtbaar en verborgen voor het oog der menschen, ja, liever doleerende tot in heel verre toekomst, dan dat zij, ter bereiking van het voordeel eener officiële ledenlijst, water toe zou voegen aan den wijn, dien God gemengd heeft.

„Dien God gemengd heeft“.

Gedachtig aan de hierboven geciteerde gelijkenis van koren en kaf, die in den wereldakker (niet de kerk) tezamen moeten opgroeien tot den oogstdag, en dit op bevel van den Heer van den oogst, hebben wij dezen laatsten betrekkelijken volzin zóó bewust geschreven, dat de parallel tusschen „kerk“ en „unie“ meer dan illustratie wezen wil. Al zijn de zaken van de nederlandsche kerk en een nederlandsche unie altijd onderscheiden, ze zijn geen oogenblik gescheiden. In den grond der zaak zijn beide geloofsaangelegenheden.

Dit niet te verstaan, is de grootste dwaasheid, en dit niet te willen verstaan is de grootste zonde van de lieden, die zelf, let wel, hun „leidersbeginsel“ tot een zaak van geloof en van religie proclameeren, en niettemin het „politieke christendom“ naar de keel willen vliegen. In het vuur hunner drogredes verspreken zij zich; zij zeggen wel, dat geloof en politiek, religie en politiek, van elkaar gescheiden moeten blijven, maar zij meenen eigenlijk, dat hun humaniteitsgeloof, en hun laat-pantheïsche karikatuur-religie op het politieke erf, waar immers de machtsmiddelen bij de hand zijn, den strijd willen voeren tegen het geloof in den transcendenten God en tegen de theïstische religie.

God weet, of zij de „macht“ hier zullen krijgen, met haar middelen.

Wij weten, dat wij de „bevoegdheid“ zullen houden.

Macht en bevoegdheid blijven gelukkig twee. Tenslotte zal de antichrist gene, en de Kerk deze behouden. En daarna komt de dag van den grooten oogst. Kom, Heere Oogster, ja, kom haastelijk, kom over het Kanaal en over den Brennerpas, kom via Malta en Japan, ja, kom van de einden der aarde, en breng Uw snoelmes mee, en wees genadig aan Uw volk; het is wel bevoegd, maar slechts door U, door U alleen, om 't eeuwig welbehagen.

K. S.

„SCHEEVE VOORSTELLING“

„De Rotterdammer“ van 10 Aug. j.l. schrijft, dat wij een scheeve voorstelling hebben gegeven omtrent de christelijke pers, en ook ten opzichte van „De Rotterdammer“, toen wij n.l. klaagden, dat een deel van onze pers, onder inwerking van de mededeelingen van den z.g. „Raad van Voorlichting“, de brochure-dr Colijn had doodgezegen. Hoewel we opmerkten, uit de beste bron te citeren, we hadden n.l., wat we thans wel moeten zeggen, een schrijven gelezen, dat we bereid zijn door te zenden, ondertekend „Red. Rotterdammer“, en gedateerd 13-7-40, meent het blad, dat we ons vergissen, en dat het „verhaal“ — zoo was 't niet bedoeld — „in geen enkel opzicht op ons blad slaat“.

We willen hier graag vermelden, dat in het „Rotterdammer“-nummer van 2 Juli een overzicht van den inhoud van dr Colijn's brochure is te vinden. Maar dat vinden we, men houde het ons ten goede, in deze dagen niet genoeg als bijdrage van de christelijke, antirevolutionaire pers. Zulk een uitvoerig overzicht hebben we óók aangetroffen in „De Telegraaf“ (of het „Handelsblad“, misschien in beide, in één van die twee zeker). Voorzover de uitdrukking „doodzwijgen“ misverstand kan wekken, willen wij dat graag achterhalen. Maar we vermoeden, dat het meerendeel van onze lezers ons niet heeft misverstaan: onze opmerking over het „niet hoeven“ doodzwijgen sloeg blijkbaar op het z.g. verbod, dat door den „Raad van Voorlichting“ heette uitgegeven te zijn. Wat „De Rotterdammer“ schreef op 2 Juli was vóór dit „verbod“. Immers, op 5 Juli werd door dezen „Raad“ uitgegeven mededeeling nr 16: „Mededeeld wordt, dat verhandelingen en polemieken over de onlangs bij 'De Standaard' uitgegeven brochure van dr H. Colijn van af heden uit de kolommen der pers moeten worden geweerd“. Dat was op denzelfden dag, waarop deze heeren beweerden, dat „De Reformator“ door de duitse autoriteiten verboden was.

En nu blechten we eerlijk op: we hebben vaak geschreven, dat onze lezers de positie van onze christelijke pers goed moesten verstaan, en dat ze het zwaarder had, dan menigeen zich kon indenken. We hebben ook „De Rotterdammer“ niet willen treffen, want we voelen met het blad, dat strijd in eigen kringen zooveel mogelijk thans wijken moet. Maar dan vóór het „gezamenlijk den Filistijnen op den schoouder vliegen“. En eerlijk gezegd, we hadden wel gehoopt, dat onze pers, nu ze eenmaal aan ons blad kon zien, dat de „Raad van Voorlichting“ zich tegen de duitse autoriteiten had bezondigd, en dat zijn decreten en dreigementen vrijuit konden worden onderscheiden van door duitse hand ondertekende verordeningen, dan ook zou hebben gebruik gemaakt van de vrijheid, die slechts ten onrechte haar was ontegen. Na 5 Juli troffen wij geen bespreking, geen ondersteuning van dr Colijn's brochure in een deel van onze pers, die toch daarmee een goeden dienst had kunnen bewijzen aan ons volk. Ik weet, dat ook uit eigen kring met de beste bedoelingen menschen aanvankelijk zich aansloten bij de Nederlandsche Unie. Een bespreking van Colijn's brochure tegenover de in andere bladen druk gepromoveerde actie Linthorst Homan zou meer hebben moeten behelzen dan een objectief verslag, dat ook de niet-christelijke bladen gaven. Ideaal had tegen ideaal gesteld kunnen worden.

Laat deze opmerking geen kwaad bloed zetten: ook wij zoeken leniging van den nood van ons christen-volk. Wij zijn overtuigd, dat elke vrijwillig prijsgegeven vierkante centimeter grond een schadepost betekent voor de zaak van Christus in dit land. Hoe meer wij het hoofd in den schoot leggen, hoe eerder als volkswil zal worden uitgeroepen, mee door ons stilzwijgen en toezien, wat geen volkswil is. Laat men niet denken, dat ons volk zijn christelijk dagblad afvalt, als het in omvang achteruit gaat, of zelfs verboden wordt. Er zullen er zijn, die zoo doen, maar zulke broeders waren toch geen kracht. Maar ons christelijk volk verlangt dan ook, dat onze pers een klaar geluid zal laten hooren, zoolang dit mogelijk is. Als intimidatie een strijdwapen is van sommige bloed- en volks-, of stamgenooten, dan moet juist voor dit wapen niet worden gecapituleerd.

Wij vinden het dan ook, eerlijk gezegd, een beetje een versleten term uit den slechtsten tijd en niet uit den besten hoek der kerkelijke debatten, als „De Rotterdammer“ in dit verband het heeft over het „onnoodig twistpunten opwerpen onder elkaar“. Heeft men dan niets ervan gevoeld, dat we juist riepen om een samen vechten tegen verraders van de zaak van onzen Koning? Laten we elkaar toch goed begrijpen, en niet doen, alsof het hier een zaakje was van vliegen afvangen. Daarvoor hebben we veel te groot gevoel van oprechte deernis met „De Rotterdammer“, welks mooi gebouw te Rotterdam verwoest is.

K. S.

DR H. W. v. d. VAART SMIT.

Wat velen reeds wisten, wordt door den betrokkene thans zelf medegedeeld:

Sedert eenigen tijd is dr H. W. v. d. Vaart Smit hoofd van het A.N.P.-kantoor te Den Haag. Onlangs is hij bij de redacties van „kerkelijke en religieuze bladen“ zijn te betalen diensten komen aanbieden: in kwaliteit van het door hem nog steeds als Nederlands Christelijk Persbureau aangediende instituut wil hij deze kerkelijke en religieuze bladen doen profiteren van de wetenschap omtrent, en het contact met „de duitse instanties“ in Den Haag, gelijk die

wetenschap en dit contact hem dan weer vergund zijn in kwaliteit van hoofd van het A.N.P.-kantoor.

We hadden dus eerst den z.g. Raad van Voorlichting, die al dadelijk andere overeenkomstige instituten afwees: men moest bij hem zijn. Nu komt dr v. d. Vaart Smit weer afzonderlijk te staan.

We krijgen heusch te veel. En we vergeten niet, dat die z.g. Raad van Voorlichting zelf al dadelijk aangekondigd heeft, gebruik te zullen maken van het A.N.P.-net: er was dus al contact met dr v. d. Vaart Smit, die trouwens in kwaliteit van directeur van het Ned. Chr. Persbureau het z.g. vertrouwelijke, maar valsche bericht van dien Raad inzake ons blad heeft verspreid; blijkbaar trokken de onderling betrokkenen zich van elkaars vertrouwelijkheidsgebaren onderling ook al niets aan.

Na wat wij geschreven hebben over dr v. d. Vaart Smit adviseeren wij onze bladen, ook deze private aanbieding onbeantwoord te laten, en er althans geen gebruik van te maken. Reeds heeft dr v. d. Vaart Smit van een predikant een duidelijk afwijzend antwoord ontvangen.

K. S.

HET GLAS CHAMPAGNE.

Volledigheidshalve melden wij, dat het in onderscheiden bladen, ook het onze, op gezag van het hoofdorgaan der Duitse nationaal-socialisten aanvaarde verhaal van dr Mengelberg's glas champagne, opgeheven na de Nederlandsche capitulatie, door dezen heftig is weersproken in een interview met „De Telegraaf“. De verslaggever van gemeld duitse orgaan („Völkische Beobachter“) zou twee flarden van een gesprek tot één verwerkt hebben; na de capitulatie der vesting Holland had dr M. alleen maar thee gedronken, en de champagne was gekomen na een in Frankrijk behaald succes der duitse wapenen.

We hopen, dat de interviewer van „De Telegraaf“ nu weer geen slerten van gesprek verward heeft. Dr M. versta, dat wij in Nederland niet graag twijfel uitspreken aangaande „Beobachtungen“ van den „Völkische Beobachter“. En, royaal gesproken, zouden wij het doeltreffender hebben gevonden, als hij ons niet had laten verwijzen naar een interview met „De Telegraaf“, doch in Nederland teruggekeerd was met een knipsel uit het duitse orgaan zelf, waarin dit rectificatie had aangebracht op zijn uitdrukkelijk verzoek. De Nederlandsche tranen waren zoo'n verzoek wel waard geweest. Heeft dr Mengelberg daar zijn best niet voor gedaan, dan moest hij hier een toontje lager zingen. Heeft hij er wel zijn best voor gedaan, doch tevergeefs, dan moest hij in Nederland nog één toontje lager zingen.

K. S.

KERK EN POLITIEK. (II.)

We spraken tot dusver niet over wat Kuiper ons gemeene gratie heeft leeren noemen. Waarlijk niet, omdat we daarin slechts een onbelangrijk gegeven zouden zien. We behoeven er niet aan te herinneren, dat naar goed antirevolutionair beginsel een overheid voor welke het licht der gratia specialis niet is opgegaan daarom volstrekt niet minder overheid heeten mag. Eveneens is het terstond duidelijk, dat zelfs een belijdende overheid al heel slecht berekend zou zijn voor haar taak, als ze meende met theologische studien zich voldoende op de praktijk te hebben voorbereid. We wenschten evenwel, ter wille van ons onderwerp, de zaak een oogenblik onder andere belichting te bezien.

Als er één ding voor ons op dit terrein vast staat, is het wel dit, dat Kuiper met zijn uitwerking van de gemeene gratie-gedachte ons Christenvolk (en daarin heel de natie) een moeilijk te overschatten dienst heeft bewezen. Hij wist, mede door alle gedachte aan kerkelijke oppervoorzigt af te snijden, het Calvinistisch volksdeel te mobiliseeren. Geestdrift voor de Gereformeerde beginselen, veerkracht, verantwoordelijkheidsbesef schonken, door Gods genadige leiding, zijn volgelingen een wondere spankracht.

Nu is het niet ondenkbaar, dat hij in zijn gigantische worsteling met allerlei wanbegrip en traagheid wel eens tot zekere eenzijdigheid is vervallen. Mocht dit op het hier besproken gebied zoo zijn, dan zal dit onze liefde tot zijn werk niet schaden. Inderdaad ging hij, naar onze meening, in zijn ijveren tegen clericalisme en voor wederopleving van burgerzin en besef van individuele verantwoordelijkheid wel eens te ver. Ik denk dan b.v. aan zijn stelling, dat de gemeene gratie de overheid „alles aanbiedt wat ze voor een richtig bewind van noode heeft“³⁾. Of aan die andere welbekende gedachte, dat de overheidspersonen niet door het gezag van eenige kerk, maar alleen in hun consciëntien gebonden zijn aan Gods ordinantiën. Zeer terecht o.i. heeft Dr J. Ridderbos dan ook critiek geoeffend op de huidige formulering van art. III uit het antirevolutionair beginselprogramma⁴⁾. Maar daar tegenover heeft Kuiper op tal van plaatsen had opgelegd kracht en duidelijkheid de overheid gewezen op haar verplichting te bukken voor de Heilige Schrift. Het zou niet minder dan laster zijn, als men volhield, dat Kuiper de bijzondere genade het zwijgen had opgelegd in politiek. Het is dikwijls genoeg weerlegd. Al heel overtuigend door Mr C. M. den Hartogh in een studie over Kuiper's standpunt inzake de verhouding van staat en kerk⁵⁾. Het zou echter evenmin juist zijn, als we ontkenden, dat in Kuiper's constructie zekere tegenstrijdigheid moet worden gesignaleerd,

3) Antir. Staatk., dl. I, pag. 460.

4) Antir. Staatk., driemaandel. orgaan VIII, pag. 324.

5) Antir. Staatk., III en IV.

wil men schende

Het moeten kunde b kerk en cus ev. naast o Neen, m ook den kerk als gemeent over de en volk.

Echte verplie schrift bezighel Woord C daaruit worpen; stelling voor de Het is geroepen uitgaan partijen, oefenen. prediking partijpro punt va aanwijze weerspro Er is wezen o vermoed het lever antirevol Christen goed wo schrijven vorm va revolutie nitelt. N ook zonc onderzoe onnatu spring ongearch beteken breiden

Behalv beginsel stelt, he sterken beginsel mogelijk van den die der Prinsten zijn leve staatsb heden v zijn belic hemoeier schil in leg en l (b.v. ce woordelij poogde ingetrok mogelijk dan zoud zoeken t kennen v Ook dit zonder v moedigh weten.

Het k uit te m liggen. 2 van het heid; de de wette den en te noam het te g met de 1 Een a ning v hebben o haar beg kerk de heid en ten slott denkbau staatkun de gerin dragslij beuren, zekere st dit de k eigen no de feite kan ze gever, C zal ze di haar gel

K.

Aan een jongeren tijdgenoot.

No. 11.

Amice,

Je kent dr J. Eykman waarschijnlijk beter dan ik. Als „Intellectueel” heb je natuurlijk destijds — ’t is al weer ruim 6 jaar geleden, en we zaten midden in den strijd over Barth — kennis genomen van het bij Bosch & Keuning te Baarn verschenen boek: „De Openbaring der Verborgenis”. Het werk, ik hoef je geheugen niet op te frischen, wou op populaire, en serieuze manier laten zien, wat de dialektische theologie van Barth zoo al te beteekenen had „voor alle terreinen des levens”... als ik dezen kuyperiaanschen term in deze omgeving plaatsen mag.

In de voorrede werd al dadelijk van die theologie hoog opgegeven, en werd herinnerd aan het bekende artikel van dr Miskotte, gansch vurig, en ook gansch barthiaan, waarin deze zoowel dr Colijn als onze redacteur ik weet al niet meer van hoe groote neocalvinistische dwaasheid beschuldigde, wijl zij in een tweetal artikelen, beide onder het motto: „Jezus Christus en het Menschenleven”, het hadden „gewaagd”, Christus, den gekruisigde, maar daarna verhoogden en nooit meer te kruisigen Heer, rechtstreeks te betrekken op politieke en culturele gebieden. Of liever, want onze Heiland laat zich door ons nergens op betrekken, ze hadden betoogd, dat Christus, de Heer, als Handhaver Gods in deze wereld, rechtstreeks betrokken was, en nu ook Zijn leerlingen betrof, in het politieke, het sociale, het culturele leven. Dr Miskotte kon van die hoogmoedigheid van Colijn — Schilder maar niet bekomen, schier. Daaraan indachtig, wilden nu de opstellers van bijdragen aan „De Openbaring der Verborgenis” aantoonen, dat wat Barth en de zijnen ondernomen hebben, wis en zeker géén „studeerkamer-revolutie” was. Alsof dat gezegd was! Hoe vaak was niet ook in ons blad verzekerd, dat Barth consequenties van omverwerping over heel de linie van het volle menschenleven meebracht?

Om nu op dr J. Eykman terug te komen, deze besloot het boek met een opstel over „Christelijk Jeugdwerk”. Dat stuk heb jij allicht gelezen, zou je niet voor het „jeugdwerk” hevig geïnteresseerd zijn? Vlak vóór dr Eykman aan het woord kwam, had in het boek ds Buskes, van het „Hersteld Verband” nog ferm de miskottiaansche trom geroerd. O, die neo-calvinist Colijn! In het boek „Jezus Christus en het Menschenleven” hadden de „neocalvinisten” (!) „hun beschouwing over de nationale goederen” gegeven. En Colijn had „durven” (!) schrijven: dat „in den modernen tijd ook de gewone burger met zijn stembiljet in de hand een instrument is, waarvan de Christus-Koning zich bedient. Wel te verstaan: bedient ter voltooiing van Zijn koninkrijk”. Daar moest ds Buskes (want barthianisme en pietisme raken elkaar) niets van hebben. Hoe kon Colijn nu het oneindige verschil in kwaliteit tussen de nationale goederen en de goederen van het Koninkrijk der hemelen uit het oog verliezen? De Barthianen waren beter onderrichtet. Hun onderricht was dit: met die nationale goederen sta je op de aarde, de doodgewone aardse aarde. Maar het Koninkrijk der hemelen maakt ons daarvan los. „Het Evangelie van het kruis maakt den menschen los uit den nationalen samenhang”. „In elke nationale beweging blijft een christen een vreemdeling”. In jouw jeugdwerk, en in dat waaraan je zuster, je meisje, meewerkt, werd altijd geleerd, ja zelfs vóóropgesteld, dat je alleen in je menselijke verbanden kon worden aangesproken door God, veranderd, vernieuwd, bekeerd. Want je bent nu eenmaal in die verbanden, zoo leerde Calvin — de Cock — Groen — Fabius — Kuyper. En als God je hebben wil, God of de duivel, dan zoeken en de Heere God, en de duivel, je op, zooals je bent, en dáár, waar je bent: op aarde, in je verbanden, die God Zelf trouws heeft gemaakt. Maar neen, — hier luidde het anders:

*Ernstig en eenzaam staat
Tusschen de hollen van
Hemel en aarde de man
Die Gods woorden verstaat.....*

Het dos moi pou stoo, het archimedisch steun- en standpunt, dat nog nooit gevonden was buiten de aarde, voor een levend mensch, werd nu geplaast buiten alle verbanden („eenzaam”), en geprojecteerd „tusschen de hollen van hemel en aarde”. Daarna is wel óók die poët weer een kopje koffie gaan drinken in de huiskamer, bij moeder de vrouw, maar het papier van zijn studeerkamer, straks van Bosch & Keuning, bleef geduldig. Ik hoef voor jou dat alles niet diep op te halen, je weet het nog wel. Bestrijden hoef ik het in dit briefje óók niet; ons blad heeft het zoo vaak gedaan. En het heeft voorspeld, dat dat alles zou uitloopen op een (trouwens rondweg in uitzicht gestelde) ondermijning van onze nationale goederen. En van deze niet alleen. Na de amsterdamsche synode heeft onze redacteur een brochure er aan gewijd „Geen Duimbreed”. Hij liet daarin zien, hoe onder invloed van die barthiaansche theorieën de ééne adept der „christelijke politiek” en der „christelijk-sociale actie”, en zoo voort, was terecht gekomen in de C.D.U., o zoo’n democratisch instituut, waar je tegenwoordig niet veel meer van hoort, sedert de democratie onder Rost van Tonnigen en Woudenberg tot een Frilingsgerwachen is opgeroepen met stentorstem, en de ander in de N.S.B., die precies den anderen kant uit wou. En terwijl die twee met elkaar slaags raken, staat de christelijke „pelgrim” van Bosch & Keuning’s verzamelwerk

misschien wel „ernstig”, maar zeker niet „eenzaam”, en nóg zekerder niet christelijk-gemeenzaam, niet zoozeer

*„Tusschen de hollen van
hemel en aarde”,
die man.....*

als wel tusschen Rost van Tonnigen en Buskes, of ook Van Houten.

En intusschen lees ik nog eens over, wat dr Eykman schreef en schrijft. Hij schreef, in de uitgave Bosch & Keuning,

dat Barth’s lidmaatschap van de S.D.A.P. goeddeels „geschiedde” onder het motto: daar gebeurt tenminste iets, en geschiedt da wenigstens iets;... dat hij óók uitriep (de S.D.A.P.-er): in Gods naam geen menschenwerk, de Geest Gods moet het doen (n.l. het maken van een leiding, waarlangs het licht zijn gloed kan verspreiden)...

dat, „zoodra er sprake is van den scheppenden Geest Gods iedere collectie voor het Koninkrijk Gods en zijn uitbreiding in felle nonsens, erger nog, heiligschennis wordt en dat ieder gebed voor den bloei van Zijn Koninkrijk Gods alasting wordt, zoodra daarmede feitelijk bedoeld wordt de bloei van de Zondagsschool-vereeniging, de School met den Bijbel of de Jongelingsvereeniging, hoezeer ook aan den Heer en aan ’s Heeren naam verbonden”...

dat het woord gehoorzaamheid alle coöperatie met den Opdrachtgever (God) afwijst, en dat we altijd maar weer als Abraham zijn, die naar een land moest, dat hij niet kende...

en dat het — nota bene — bij de bespreking van „christelijk jeugdwerk” niet noodig was in te gaan o.m. op deze vragen: „wie hier werkelijk de naaste van de vragende jeugd is; zijn dat de Onders, is dat de School, of beide, is het de Kerk, of is het de Gemeenschap of is het de Staat”???

Dit schreef dr Eykman.

Maar wat schrijft hij nu? In de concentratieperiode?

Ach, ook dr Eykman is het te bar geworden in ons oude Nederland. De storm heeft gewoed; en sedert zijn bij getallen windkanalen aangelegd, waaruit één bepaalde wind over alle velden heengeblazen wordt, kunstmatig. Dat is ook dr Eykman te machtig geworden. Hij heeft een brochure geschreven, onder den titel: „Wij bouwen verder, MAAR OP WELKEN GRONDSLAG?”

Amice, ik zal over die brochure geen critiekje hier neerpennen. Er staat, vooral aan ’t slot, heel veel in, dat reeds eerder door ons blad geschreven is. Geen woord kwaad daarvan. Maar ik wilde jou dit ééne vragen: begrijp jij nou, waar Miskotte gebleven is, met zijn uitval tegen Colijn en Schilder? En waar Barth blijven moet? En Haitjema? En die knappe broeder, die daar

*ernstig en eenzaam staat
tusschen de hollen
van hemel en aarde, die man.....?*

Dr Eykman wil bouwen in den stijl van 1 Cor. 3:11! Niemand kan een ander fundament leggen dan hetgeen gelegd is, hetwelk is Jezus Christus.

Is dan toch, o barthianen, Christus een fundament in dien bouw, die in discussie is tusschen nationaal-socialisten en marxisten, antirevolutionairen, christelijk-historischen, C.D.U.’ers en communisten? Is hij dan toch een fundament van een gebouw, dat in de aarde en den tijd is verankerd, en in de verbanden van gezin, staat, maatschappij, en zoo voort? Niet maar een fundament, dat in een andere „wereld” met andere „dimensies” staat dan het gebouw, waaraan thans de wederopbouw-diensten ondersteund worden te werken, neen, maar een fundament, dat binnen dat historisch-aardsche bouwwerk een heuschen opwaartschen druk kan geven, en dragen kan?

Ik wil je wel eerlijk verklappen, dat ik éven gedacht heb: fijn, alvast één barthiaan bekeerd van het barthianisme. Ik zeg dat, nu ik woord voor woord gelezen heb, niet meer. Goede verstaanders hooren nóg de klanken van het barthianisme in wat dr Eykman schrijft. In de manier, waarop hij bepaalde dingen uitdrukt. En andere verzwijgt. Dit geeft dan ook zijn brochure iets onduidelijks. Het angelpunt zit hier, dat hij, op den tweesprong van het betoog gekomen, verklaart: dat „bijbelsch bouwen” beteekent: „goed Nederlands (ch) bouwen”. Het zwaartepunt ligt hier natuurlijk niet in Nederlandsch; want terecht wordt óók opgemerkt, dat „wij in Nederland, evenmin als in welk land ook, op het eenig mogelijk fundament, Jezus Christus, kunnen bouwen, wanneer wij dat zouden willen doen hand in hand met Judas of met den grooten „aanspinner” (!) Petrus of met hen, die in het hoofd hebben een of andere rassenvroomheid, rasserverheerlijking of een andere mensch- of staatvergoddelijkheid”. „Goed-nederlandsch”, staat dus naast goed-duitsch, goed-engelsch, goed-russisch, etc. De nadruk zal dan ook wel vallen op „goed”: „g ó e d - Nederlandsch”.

Maar nu één van beide:

dr Eykman bedoelt, dat in Nederland christelijke tradities liggen, en dat we die niet moeten verloochenen (dan kunnen we dus met zijn brochures onder de Heidenen en Mohammedanen niets beginnen, evenmin als de heer Mussert, die de christelijke kerk beschermen wil, maar dan alleen in de binnen Europa gelegen deelen van het rijk),

óf:

hij bedoelt, dat het Woord des Heeren moet

wil men: gebrek aan evenwicht tusschen de beheerschende factoren van algemeene en bijzondere genade.

Het is hierom, dat we meenden uitdrukkelijk te moeten vaststellen: voor wat de beginselen der staatkunde betreft heeft de politicus wel ter dege met de kerk en haar leer te maken. Niet insoover de politicus ev. een „Christelijke persoonlijkheid” is, die daarnaast ook ingeschreven staat bij een of andere kerk. Neen, maar omdat de belijdenis, een zaak der kerk, ook den beoefenaar der staatkunde bindt; omdat de kerk als roeping heeft ontvangen van den Heere de gemeente op het hart te binden wat de Schrift zegt over de wederzijdsche verplichtingen van overheid en volk.

Echter mag de kerk geen stap verder gaan dan verplichte bemoeienis met de beginselen haar voorschrijft. Ook zal haar arbeid hierin zich van politieke bezigheid onderscheiden, dat zij, uitgaande van het Woord Gods, de lichtstralen tracht op te vangen, die daaruit op heel het menschelek leven worden geworpen; terwijl de politicus als centrum van belangstelling en studie gekozen heeft de staatkunde, waarvoor de Schrift hem (niet de eenige) lichtbron is. Het is dus volstrekt niet ondenkbaar, dat de kerk geroepen wordt haar waarschuwend woord te doen uitgaan tegen de beginselen van bepaalde staatkundige partijen, die op de gemeente verleiden invloed uitoefenen. Doch ook dan is het niet haar taak in de prediking politieke vertoogen in te lasseten, waarbij partijprogramma’s worden geanalyseerd en tot middelpunt van bespreking verheven. Zij bepaalt zich tot aanwijzen van wat in zulke beginselen de Schrift weersprekt.

Er is ook een staatsorde denkbaar, die het partijwezen opheft. Zulke een staatsorde is revolutionair, vermoedelijk ook naar het oordeel van wie haar in het leven riepen. Niet één staatsvorm, is dikwijls van antirevolutionaire zijde verzekerd, moet voor den Christen onaanvaardbaar heeten. Mits die stelling goed wordt uitgelegd, willen we haar gaarne onderschrijven. Niettemin is wel onaanvaardbaar iedere vorm van staatsbestuur, die uitdrukking geeft aan revolutionaire beginselen, b.v. die der staatssoevereiniteit. Nu zal de kerk in een aldus geregeerd land, ook zonder die staatsorde op zichzelf aan een critisch onderzoek te onderwerpen, toch zóó spreken, dat het onnatuurlijke van zoo een staatsbestel in het oog springt en dat de roeping van ieder staatsburger om, ongeacht de politieke situatie, Gods Woord in zijn betekenissen voor het politieke leven te hooren en verbreiden duidelijk wordt verstaan.

Behalve dat zij zelf in de Woordbediening grond-beginselen voor het staatkundig leven in het licht stelt, heeft de kerk dus bij haar leden het besef te sterken van hun roeping om de door hen beleden beginselen in het publieke leven uit te dragen, zoo mogelijk tot heerschappij te brengen, met de wapenen van den geest. Evenzeer een taak van Godswege als die der kerk! Volkomen terecht sprak Groen van Prinsterer over „de heiligheid der taak” waaraan hij zijn leven had gewijd. Die opdracht Gods aan den staatsburger wordt door geen politieke omstandigheden weggenomen. De Christen heeft het niet aan zijn believen staan, of hij zich al of niet met politiek bemoeien wil. De opdracht blijft, ondanks veel verschil in individueele roeping, al naar gelang van aanleg en levensweg. Al zou er een staatsvorm komen (b.v. een communistische), die de publieke verantwoordelijkheid van den individu tot een minimum poogde te herleiden, dan nog werd die roeping niet ingetrokken. En werden politieke vergaderingen onmogelijk gemaakt en politieke geschriften verboden, dan zouden de Christusbelijders andere wegen moeten zoeken ter bereiking van het groote doel: het doen kennen van Gods ordnantien op staatkundig terrein. Ook dit heeft de kerk uit te spreken. Zonder reserve, zonder vrees; moet het zijn, met die „terrible vrijmoedigheid”, welke Groen door Thorbecke werd verweten.

Het kan wel eens moeilijk zijn voor haar dienaren uit te maken waar de grenzen van hun arbeid in dezen liggen. Zooveel is wel zeker, dat bron en rechtsgrond van het gezag; taak en bevoegdheidsgrenzen der overheid; de verplichting onze kinderen op te voeden naar de wetten van het Verbond; de verhouding van standen en klassen, om alleen maar deze onderwerpen te noemen, aan de orde zullen komen. En dan dient het te geschieden in zulk een geest als overeenkomt met de soevereiniteit der kerk op eigen territorium.

Een andere taak voegt zich hierbij: die der oefening van tucht. Over bepaalde politieke leeringen hebben onze kerken zich uitgesproken als strijdig met haar beginsel. Uitspraken als deze houden voor een kerk de verplichting in zulke leden, die met bewustheid en inzicht die politieke beginselen propageeren, ten slotte onder haar censuur te stellen. Nu is het denkbaar, dat de aanhangers der beginselen den staatkundigen wind mee krijgen. Dit mag evenwel niet de geringste verandering brengen in houding en gedragslijn der kerk. We zien het volstrekt niet gebeuren, maar stel, dat een beweging als der N.S.B. zekere staatkundige voordeelen buit maakte, wat gaat dit de kerk aan? Zij rekent in haar oordeelen met eigen normen; geen feiten bepalen haar geloof dan de feiten des heils. Van deze haar zelfstandigheid kan ze zonder verloochening van haar eenigen wetgever, Christus, niet het geringste prijs geven. Ook zal ze dit niet doen, zoolang ze zich bewust blijft, dat haar geloof de wereld overwint.

K.

D.

vergund
P.-kantoor.
verlichting,
instituten
it dr v. d.

geten niet,
al dadelijk
en van het
r. d. Vaart
van het
ijke, maar
blad heeft
etrokkenen
onderling

r. d. Vaart
ze private
thans geen
r. d. Vaart
lijzend ant-
K. S.

in onder-
het hoofd-
aanvaarde
gne, opge-
door dezen
„De Tele-
sch orgaan
en van een
capitulatie
r thee ge-
na een in
de wapenen.
„Telegraaf”
d heeft. Dr
nag twijfel
van den
roken, zou-
len, als hij
erview met
eekerd was
e orgaan
ebracht op
sche tranen
Heeft dr
gedaan, dan
Heeft hij
rgeefs, dan
ontje lager
K. S.

Kuyper ons
arlijk niet,
ijk gegeven
herinneren,
en overheid
ialis niet
er overheid
idelijk, dat
ut berekend
met theolo-
k te hebben
lle van ons
andere be-

vast staat,
verking van
en volk (en
verschatten
or alle ge-
enijden, het
Geestdrift
cracht, ver-
ods genadi-
spankracht,
zijn giganti-
n traagheid
llen. Mocht
dan zal dit
erdaad ging
gen clerica-
in en besef
wel eens te
de gemeene
ze voor een
a die andere
rsonen niet
leen in hun
antiën. Zeer
ook critiek
art. III uit
Maar daar-
a met groote
zen op haar
Schrift. Het
volhield, dat
ad opgelegd
egd. Al heel
ogh in een
verhouding
venmin juist
constructie
signaleerd,